

Poročilo z Akademskega foruma Nove univerze: Podnebna pogajanja (COP27) so končana. Kako izid vpliva na podjetja?

Ivona Kovačič in Tea Kelavič

7. decembra 2022 je v sklopu Akademskega foruma Nove Univerze potekala razprava z naslovom »Podnebna pogajanja (COP27) so končana. Kako izid vpliva na podjetja?«. Razprava je potekala o končani 27. konferenci pogodbenic Okvirne konvencije Združenih narodov o spremembi podnebja v Sharm El-Sheikhu v Egiptu. Vodil jo je doc. dr. Gorazd Justinek, pridružili pa so se mu še dr. Jerneja Penca, izredna profesorica na Evro-sredozemski univerzi (EMUNI), ga. Tanja Malovrh, direktorica ELUM d.o.o. in dr. Jernej Letnar Čerňič, redni profesor na Fakulteti za državne in evropske študije Nove Univerze.

Prva je v razpravi svoje mišljenje predstavila **dr. Jerneja Penca**, ki je **izredna profesorica na Evro-sredozemski univerzi (EMUNI) Slovenije**. Dr. Penca je poudarila, da je dogodek potekal med 6. in 18.11.2022 in je gostil skoraj 35.000 delegatov oziroma po nekaterih ocenah Egiptovskih gostiteljev celo 45.000. S temi številkami naj bi bil drugi najbolj popularen COP v zgodovini. Dogodek se je pojavil v mednarodnih medijih, vsekakor je veljal za dogodek z mednarodno odmevnostjo. Privabil je ljudi z vseh koncev, vključno tiste, ki se še pred kratkim niti niso ukvarjali s podnebnimi spremembami. Konferenca pogodbenic se je odvila v okvirih, ki segajo onkraj tehnične narave, v kateri so se začeli. COP pomeni »**conference of the parties**« oziroma srečanje pogodbenic UNFCCC – Okvirne konference Združenih narodov o podnebnih spremembah. Ko je bila konvencija podpisana in stopila v veljavo leta 1992, se je na cop-ih običajno zbralo okoli 3000 delegatov. Ta številka je ostala stabilna do takrat, ko je v veljavo stopil **Kjotski protokol** in nekje do časa po Pariškem sporazumu. Pogajanja so bila med osrednjimi akterji, zdaj pa so postala izredno kompleksna in obsegajo vse več tematik. Ne tičejo se le okolja ozko, ampak tudi družbe v najširšem smislu in

njene temeljne ureditve. Tičejo se načina proizvodnje, potrošnje, etike, empatije, pravičnosti med ljudi, narodi in odnosa do prihodnjih generacij. So na stičišču različnih videnj stroškov in koristi. Prežeta so tudi z družbeno negotovostjo oziroma vprašanji, kako se bodo učinki prevajali na sociološke vidike. Vse bolj gre za samostojna dejanja, ne toliko držav, temveč samostojnih akterjev (mesta, podjetja, dogovori). Pravni vidiki ureditve niso več edini v ospredju, saj so cop-i odsev politične volje in vzdržujejo podnebne spremembe na politični agendi, so pa tudi izraz trendov. Leta 2022 (in že dve leti prej) je potekalo in še poteka obdobje različnih kriz (energetska kriza, naraščajoče cene življenskih izdelkov, naravne katastrofe, geostrateške napetosti, vojna v Ukrajini, ki predstavlja energetska problem,...).

Kaj so rezultati konference? Eden izmed temeljnih rezultatov je, da se je konsolidiral koncept povračila škode. Prej so se pogajanja odvijala okoli preprečevanja sprememb, sedaj pa se že veliko govori tudi o tem, da morajo biti najbolj ranljive države tudi kompenzirane za škodo, ki jim jih podnebne spremembe povzročajo. Ustanovljen je bil sklad za povračilo škode, pogajanja okoli tega pa bodo še potekala. Glede preprečevanja ostaja retorika enako ambiciozna, države si želijo omejiti dvigovanje temperature na 1,5 °C to leto. To je vsekakor bolj ambiciozen cilj od cilja 2 °C, ki je bil lansko leto predmet pogajanja. Zanimivo je, da se je v Šarm el Šejku zmanjšala pozornost, ki jo namenjamo toplogrednim plinom, razen pozornost do CO₂-ju?. V prihodnosti bo več poudarka tudi na metanu. Sprejeta je bila odločitev glede prilagajanja, skupaj z načrtom dela. Z vidika mednarodnega pogajanja pa je implemetacijski načrt predvidel oziroma zapisal, da bi prehod terjal investicije v obsegu več trilijonov dolarjev na leto, vse do leta 2050. Pomembno je, da to terja tudi hitro prilagoditev finančnega sistema, struktur, procesov, uskaljevanje med vladami, bankami in drugimi finančnimi akterji. Terja pa tudi proaktivne odločitve podjetij in industrije, ker morajo tudi sama skrbeti za okolja v katerih delujejo. Pomemben akter, ki z vidika podjetij ni toliko omenjen je, so mladi, ki morajo biti vključeni v pogajanja. Naslednji COP poteka naslednje leto v Dubaju, Združenih Arabskih Emiratih in obstaja veliko ugibanj glede tega, kako uspešna gostiteljica bo država, ki je močno odvisna od nafte. Do takrat ostaja temeljno vprašanje, ki je pomembno za nas, kako se bodo lanski dogovori uresničevali.

Naslednja je mišljenje podala ga. **Tanja Malovrh**, direktorica **ELUM d.o.o.**

Njena vloga v podjetju Elum d.o.o je, da pripravljajo projekte in skrbijo tudi za samo implementacijo. Določene stvari niso več samo na ravni države, ampak gre za velik vpliv ljudi, ki so zaposleni v podjetju na vodilnih položajih, kjer na koncu sprejemajo odločitve. Lokalna skupnost izjemno pripomore k izboljšanju položaja. Skupna točka različnih industrij je, da si želijo optimizirati procese in izboljšati poslovanje. Veliko podjetij tudi pomisli na koncept trajnostnega poslovanja. V zadnjem času vidimo, da veliko pripomore tudi izobraževanje posameznikov v podjetjih na različnih področjih, zanimivo pa ostaja vprašanje delovanja mladih. Pojavi se kriza glede Covid-19, kriza glede vojne v Ukrajini in prisiljeni smo bili na spremembe. Take tematike je treba obravnavati z vidika, kako se nekatera podjetja zavzemajo za to, da izboljšajo situacijo v današnjem svetu. Vsekakor se tudi pri projektu »Start circular« pogovarjajo s tehnologi, ki so ključni element v podjetju, ki iščejo inovacije. Iščejo spremembe, da bo njihovo podjetje poslovalo bolj trajnostno. Vse to vpliva tudi na proizvodnjo in dobavo. Vse to mora biti za podjetnike čim bolj optimalno, da ne izgubljajo energije in da poteka poslovanje tekoče. Če se proizvodnja ustavi, predstavlja to kar velik strošek. Kot primere dobrih poslovanj je navedla podjetji Donat in Lušt, kjer imajo glede okolja različne strategije, kako zmanjšati porabo vode v polnilnici, da ekonomično ravnajo z vodnimi viri, imajo ogrevanje z obnovljivo geotermalno energijo in še marsikaj drugega. Pridobili so tudi veliko evropskih sredstev, sodelujejo s fakulteto in študenti. Če lahko vzpostavimo sistem, kjer lahko razpolagamo s temi viri in smo socialni, zakaj tega ne bi storili. Človek človeku pomaga in če smo srčni v poslu, bomo pripomogli k izboljšanju dolgoročnega stanja za naslednje generacije, tudi kar se tiče okolja.

Naslednji je svoje mišljenje predstavil **dr. Jernej Letnar Čer nič**, redni profesor na Fakulteti za državne in evropske študije Nove Univerze.

Podnebne spremembe škodljivo vplivajo na naše vsakdanje življenje. Že letošnje poletje v Sloveniji je bilo zaznamovano z visokimi temperaturami in požari. Podnebne spremembe so del našega vsakdanjega življenja. Ko govorimo o škodljivih posledicah podnebnih sprememb nekako opazamo, da pravni režimi

reguliranja zastajajo nekaj let oziroma nekaj desetletij za temi škodljivimi posledicami, tako glede državnih obveznosti kot tudi glede obveznosti nedržavnih subjektov. Na ravni države obstaja globoko nesoglasje med državami globalnega severa in globalnega juga, odgovornosti za obstoječe podnebne spremembe, kot tudi glede bodočih podnebnih sprememb. Slednje vplivajo na številne človekove pravice, od državljskih političnih, do kanonskih socialnih pravic. Trenutno težko govorimo o regulaciji v podjetjih glede podnebnih sprememb, morda glede pravice do zdravega življenjskega okolja, ki je v nekaterih državah sedaj že ustavna. Če pogledamo na borzo v New Yorku, lahko vidimo podjetja, katerih delnice so najbolj zrasle. To so podjetja, ki delujejo na področju fosilnih goriv. Nekako lahko opazimo razkorak med resničnim življenjem in zavezami, ki jih imajo podjetja. V civilni družbi se že nekaj časa želi izboljšati regulacija podnebnih sprememb, vendar ni soglasja, nekateri pravni redi pa so v zadnjih letih že sprejeli domače zakone za regulacijo dobavnih verig gospodarskih družb (npr. Francija). Tudi v Nemčiji bo 1.1.2023 začel veljati zakon, ki bo zavezal največje gospodarske družbe v Nemčiji, da skrbijo za človekove pravice kot tudi za okolje v svojih dobavnih verigah. Podjetja sama bodo težko kaj spremenila, če ne bo sistematične regulacije na ravni držav. Tukaj se lahko vprašamo, kako je z regulacijo na mednarodni ravni za uveljavljanje odgovornosti podjetij. Dobra praksa z globalnega juga je poročilo Komisije za varstvo človekovih pravic iz Republike Filipinov. Slednje je v letošnjem letu, spomladi, podala poročilo glede večletne preiskave, glede morebitne odgovornosti transnacionalnih energetske korporacij za škodljive učinke podnebnih sprememb na človekove pravice filipinskega prebivalstva. Na Filipinih se gladina morja vsako leto dvigne za centimeter ali več in dolgoročno to pomeni le nekaj slabega. Komisija Filipinov za človekove pravice svetuje še eno priporočilo, ki je dolgoročno, da javno objavijo zavezo, da ne bodo več raziskovale novih naftnih polj in obdržijo rezerve fosilnih goriv v zemlji. Priporočeno je bilo tudi, da nekako poslovanje prilagodijo pravičnemu prehodu k čisti energiji. Kot je že navedla dr. Jerneja Penca, je v strokovni javnosti potrebna popolna sprememba paradigme glede življenja v družbah in glede gospodarstva v družbi. Od tega je odvisna tudi naša prilagoditev, od vsakega od nas in našega življenjskega standarda na te spremembe. Vprašati se

je treba tudi, kaj lahko stori civilna družba v tej zavezi. Omenimo lahko primer britanskega podjetja, Esesen resources, ki je želelo črpati plin iz razpok med plastmi zemlje v pomorju, potem pa to podjetje ni prejelo okoljevarstvenega dovoljenja od Agencijo za varstvo okolja. Denimo tudi če pogledamo ne daleč stran od nas, na izjemen odpor srbske civilne družbe glede morebitne investicije globalne korporacije Ria Tinta na podeželju v Srbiji, kjer želijo kopati litij, ki je zelo pomembna rudnina za vse te moderne naprave. Pravni režimi za te škodljive posledice podnebnih sprememb so zelo šibki, oziroma so šele v nastajanju. Opažamo lahko nesorazmerje med globalnim jugom in globalnim severom, kjer deluje večina teh transnacionalnih korporacij, kjer imajo svoje sedeže. Globalni jug si nekako želi večje regulacije gospodarskih družb, pri čemer pa na globalnem severu, kjer je tudi naša država, smo malce bolj zadržani do zavezujoče regulacije gospodarskih družb. Na koncu je odločitev kako naprej odvisna od vsakega izmed nas. Ali smo res pripravljeni spremeniti naš način življenja in morda tudi pristati na znižanje našega življenjskega standarda, v zameno za to, da bodo lahko potem nove generacije čez nekaj desetletij živele enako oziroma boljše življenje, kot ga živimo mi.

Dejstvo je, da se je mogoče tudi razumevanje tega, kako hitro je potrebno ukrepati, okrepilo v zadnjih letih in da nam je postalo dosti bolj jasno, da ni pomembno ukrepati samo na daljši rok, ampak ukrepati zdaj, zaradi prevesnih točk, kjer so v določenem trenutku, kljub temu da se toplogredni plini postopoma zvišujejo, zmanjšujejo, vseeno lahko pride do nekih sprememb v naravnem okolju, ki so lahko za nas zelo pomembne. Pogajanja zelo vplivajo ravno tako na naše generacije in celo na starejšo generacijo. Že danes smo namreč priča ljudem, ki se preseljujejo zato, ker nimajo česa jesti. Najprej nam pridejo na misel ljudje iz Malija, Bangladeša zaradi poplav – to so ljudje, ki danes migrirajo zaradi posledic podnebnih sprememb. Tudi znotraj podnebnih sprememb je zdaj dosti bolj jasno, da bodo trajne in učinkovite rešitve šle samo v smer, ki hkrati upošteva integriteto ekosistemov in ohranjajo, obnavljajo naravo in tudi izboljšujejo stanje. Seveda ni nekih novih podjetniških modelov, ki se lahko pokažejo, so pa mogoči podjetniški modeli v povezavi z družbeno odgovornostjo oziroma skrbjo za družbo, bolj zanimivi.

Pri podjetjih je zelo odvisno, kdo je na vodilnih položajih, s kakšnimi sogovorniki se nekako srečujemo. Kot sami vemo, je cilj, ki ga zasleduje podjetje predvsem dobiček, preko vseh drugih stvari. Naši trgovci imajo uveljavljeno neko trajnostno politiko, je pa odvisno, kako se ravna s temi živili, ki so lahko na meji, ali jih zavreči ali ne. Ga. Tanja Malovrh je izpostavila, kako pomembno je ustvarjati zavest tako podjetnikov, vodij, kot tudi posameznikov in delavcev o tem, da hrana, ki na videz ni perfektna, ni zato nič manj užitna. To je ta maneuver, ko mora usklajevat sam proces dobave, kaj je v skladišču določeno, da gre v trgovino in kaj se potem nazaj vrne, ko ga je potrebno odpisat. Potrebno je tudi ozaveščati kupce, da kupijo le tisto, kar dejansko potrebujejo in da ne delajo nepotrebnih zalog, ki se na koncu večinoma pokvarijo. Navedla pa je tudi primer slovenskih proizvodov (sadje in zelenjava), ki lahko pozimi na videz deluje slabša, zaradi tega pomanjkanja domačih pridelovalcev pa je določene stvari potrebno uvažati, kar je dokaz, da ne moremo vedno ustvariti najkrajšo pot. Dr. Černič je dodal, kako pomembno je, da posamezniki ponotranjijo vrednote trajnostnega razvoja, poslovanja in človekovih pravic v gospodarstvu.

Primer so družbene akcije, ki lahko zameglijo pravo vprašanje, predvsem da morajo gospodarske družbe sprejeti neke prilagoditvene ukrepe, ki bodo sledili tem podnebnim spremembam. Prilagoditveni ukrepi ne smejo biti minimalni, morajo biti dolgoročni, posegati v večinsko poslovanje družbe. Prihaja do regulacij na ravni korporacij in seveda se tu lahko vprašamo, koliko pa slovenska država in gospodarske družbe vzpodbujajo takšno regulacijo? Odgovor je, da je videti, da večina teh podjetij ustvarja igro samo zaradi odnosov z javnostmi, v praksi pa tega ne uresničujejo. Zato regulacija, s strani tistih večjih evropskih držav, kjer je civilna družba tako močna, da zahteva spremembe, ki vplivajo na spremembo praks slovenskih podjetij. Ob navedenih rešitvah je jasno, da gre za sistem, katerega del so tako posamezniki, kot gospodarske družbe in država. Pomembno je prepoznati trenutne interese in naslavljaliti te ovire postopoma, tudi s takšnimi debata-mi, ki vzpodbudijo ljudi, ki se ukvarjajo s takšnimi temami. Kaj so vrednote, ki so pomembne posamezniku, hkrati pa razumeti, da je potrebno obrniti eno kolesce, ki pa sistema še ne premakne.

So standardi, ki obstajajo specifično za posamezno industrijo, zato je pomembno, da kot posamezniki, ki skušamo biti aktivni

na tem področju ustvarimo primerna orodja in vzpodbudo za ureditev na neki širši sistem s konkretnimi predlogi in rešitvami. Ključno je, da se tako na ravni države, kot tudi gospodarstva, oblikujejo strategije z merljivimi kazalniki, ki se potem periodično preverjajo na podlagi mednarodnih standardov.